

Награда „Војин Милић“ (2022. година)

Комисија у саставу др Драган Тодоровић, др Нада Новаковић и др Марина Новаков разматрала је продукцију социолошких студија, монографија и уџбеника у 2022. години, према подацима Народне библиотеке Србије (Београд) и предметној одредници: Социологија и/или УДК: 316.

На више позива упућених издавачима и ауторима у Србији да комисији доставе новопубликована социолошка издања у 2022. години одазвало се тек неколико институција и појединаца, што представља забрињавајући тренд.

Комисија је разматрала следеће наслове:

1. Соња Кузманчев Станојевић "Неолиберализам и насиље комодификације свега" (Нови Сад: Mediterran Publishing, 2022),
2. Данило Вуковић "Правна држава и поредак у сенци (Право, институције и друштвени отпори у Србији)" (Нови Сад: Mediterran Publishing, 2022),
3. Милан Вукомановић "Мапирање светог (Проучавање религија у упоредној перспективи)" (Београд: Чигоја штампа, 2022),
4. Томислав Гаврић "Ријалити шоу - између инфотејмента и колективне терапије" (Ниш: Нишки културни центар, 2022) и
5. Слободан Рељић "Воља за лаж (Нови светски дезинформативни поредак)" (Београд: Catena Mundi, 2022).

Након пажљивог ишчитавања наведених публикација, комисија је донела једногласну одлуку да се награда „Војин Милић“ за најбољу социолошку књигу у 2022. години додели Соњи Кузманчев Станојевић за студију *Неолиберализам и насиље комодификације свега* (Нови Сад: Mediterran Publishing, 2022).

Образложење:

На трагу занемарене домаће критичке социологије, у награђеној монографији Соња Кузманчев Станојевић проучава *насиље економске рационалности капитала и де(кон)струкцију државе благостања продирањем неолиберализма као глобалног модуса доминације у све сфере савременог друштвеног живота. Не са циљем „потврђивања или оповргавања исправности или неисправности датих економских теорија и економских концепата“, већ зарад „демистификације начина, механизма и путања обликовања целокупне стварности преко датих економских концепата“* (стр. 16).

Упркос громогласним вишедеценијским најавама његовог „умирања“ као економске и политичке доктрине, као и свим мултидимензионалним незадовољствима и видљивим друштвеним и економским неједнакостима, неолиберализам у форми различитих појавних варијетета опстаје и данас. Заправо, структурално се и институционално утемељујући на глобалном нивоу, „његов се успех првенствено темељи на томе што је успео да постане доминантни начин мишљења“ (стр. 191). „Моћ интереса и сила институција у употреби и утемељивању неолибералних идеја“ (стр. 136) најзаслужнији су за издржљивост и одрживост „мртваг, али ходајућег“ неолиберализам на глобалној сцени.

Рedefинишући однос између државе и економије из времена класичног либерализма, неолиберално учење нуди нов поглед на начине постизања модела тржишне економије, али и нов поглед на границе његовог простирања: „све (се) може третирати у економским терминима, укључујући ту и државу, законе, демократију, вођство и цивилно друштво“ (стр. 33).

Постављајући тржиште на ниво саморазумљиве датости, неолиберализам инсистира на „стварању свеобухватног друштвеног, политичког, културног поретка који је таквом тржишту нужно подређен“ (стр. 76). Ауторка награђене монографије управо се подухвата разоткривања: 1. неолиберализма као начина организовања социјалне реалности и промишљања нашег статуса као индивидуа, 2. тржишта које обликује друштво и друштвене односе и 3. концепта друштва као „универзалне тржнице“.

Једна од највећих контрадикторности неолиберализма односи се на његов однос према држави. Отворено се супротставља интервенционизму „државе благостања“ сматрајући га неовлаштеним политичким уплитањем, али нема за циљ уништење државе, већ рedefинисање њених облика и функција. Неолиберализам овладава друштвом посредством државе на начин да држава има крајње инструменталну улогу, односно да се активно укључује у процес примене и ширења неолибералних принципа. Држава интервенише прилагођавајући себе, али и друштво, слободном тржишту, тачније интересима послодаваца и њиховог капитала („ослобађање“ од финансијске регулативе, „сеча прописа“, пореске реформе, промене у сфери радног законодавства, постепено смањивање механизма социјалне протекције, сламање моћи и утицаја синдикалног и радничког организовања итд, али и субвенционисање приватних фирми, предузећа и установа у пружању

социјалних услуга, те преузимање одговорности за њихову профитабилност која се очитује и у такозваној социјализацији ризика).

Тако, на пример, присуствујемо „потржишњавању“ академске науке у којој универзитети и факултети почињу да личе на корпорације: „Наместо свеобухватног либералног образовања за демократију и демократско грађанство образовање у ери неолиберализма је превасходно оријентисано на стварање 'професионалаца-стручњака' за потребе тржишта, послодав(а)ца и компанија“ (стр. 155). У сфери радног и социјалног законодавства држава постепено смањује механизме социјалне протекције и слама моћ и утицај синдикалног и радничког организовања: *флексибилност* постаје кључна реч на тржишту радне снаге (флексибилизација начина запошљавања, флексибилизација радног времена и флексибилизација наднице), али се по први пут појављују и категорије људи којима је ускраћен продуктивни идентитет, тзв. *незапосливи* радници.

Након што је раскрстила са социјалистичким наслеђем, и држава Србија се сусрела са неолибералним капитализмом полупериферије, односно са *неолибералним програмима структурног прилагођавања* наметнутим од стране водећих капиталистичких земаља и транснационалних економских институција и организација, најпре, како ауторка показује, у области економије, радно-законодавне политике и социјалне заштите, здравства и образовања. Развија се доминантни дискурс о *приватном* као бољем у односу на државно, али и подстичу процеси *комодификације* и оних подручја стварности која раније нису била нужно тржишно оријентисана.

Приватизацијом предузећа у друштвеној својини произведен је енорман број незапослених, којима се нуде прилике за доквалификацију и преквалификацију, дакле, могућности *запошљивости*, али не и квалитетне запослености. Законима о раду из 2001. и 2014. године, као и Законом о агенцијском запошљавању из 2019. године, Србија се сусрела са проблемом *прекарног рада*, заправо са феноменом некритичког државног фаворизовања интереса и потреба великих инвеститора и подршком флексибилним облицима запошљавања са смањеним правима радника. Изведена реформа система социјалне заштите недовољно је сагледала samozапослене, пољопривреднике и оне који су ангажовани на основу флексибилних уговора о раду. Уредбом о мерама социјалне укључености корисника новчане социјалне помоћи Влада Републике Србије увела је својеврсни *воркферизам*, односно радну активацију корисника новчане социјалне помоћи и њихово претварање у „кориснике услуга“. У области здравства и здравствених политика десило се пребацивање

трошкова лечења на појединце и њихово све веће усмеравање ка услугама које нуди приватни здравствени систем, док је број здравствених радника драстично смањен дугогодишњом забраном запошљавања у јавном сектору, природним одливом медицинског особља у пензију, те њиховим егзодусом у стране земље. Доношењем Закона о дуалном образовању у средњим (стручним) школама 2017, као и Закона о дуалном моделу студирања 2019. године изведено је тзв. „усклађивање образовања са потребама тржишта“, заправо наша је земља омогућила младима стицање праксе код послодавца кроз форму „учење кроз рад“, али без стицања права из радног односа и без икаквих гаранција да исти сутрадан и задрже.

Sittta sitttagit, награђена монографија представља успешну социолошку критику неолиберализма у којој се постављају питања оправданости, импликација и последица свеукупне подређености државе, друштва, људских акција и понашања потребама и вредностима тржишта.